

היכלי תורה

שיעורי תורה

החומר בעלון מתוך
מתיבתא
הגמרא של לומדי
הדף היומי

יום וערש"ק מקץ כז כסלו תשע"א ♦ דף היומי בבלי: בכורות לט ירושלמי: יומא מא

היצירה המהפכנית עכשיו במארז מפואר

הבשורה התורנית של שנת תשע"ב מקבלת אריזה מפוארת ומיוחדת, מארז מפואר בן שני קומות עם ידית נשיאה.

רק לפני כחודש ימים התבשר ציבור שוחרי התורה אודות היצירה המהפכנית 'חבורות מקראות גדולות' וכבר נהפך הוא לחם חוקם של לומדי הפרשה עם המפרשים. החבורות המופיעות בכריכה רכה מתוך סט 'מקראות גדולות - עוז והדר' מחולקות לפי פרשות השבוע, בעזרתם יכול כל אדם ללמוד מדי שבוע את הפרשה עם מפרשיה בבהירות וביסודיות. כאשר כל חוברת מכילה פרשה אחת בלבד, קלה לנשיאה ונוחה ללימוד ועיון.

כבר עם ההופעה הראשונית, נרכשו החבורות בכמויות שיא. בנוסף נרכשים החבורות עבור פרסים לילדים, והרי יתרון נוסף, שילדים קטנים נחשפים לפירושי הרמב"ן והאבן עזרא, הספורנו והחזקוני, ועוד, המובאים על דף ה'מקראות גדולות' של 'עוז והדר'. מה שהם לא עשו עד היום בחומשים הגדולים, היום קיימת בפניהם אפשרות לעשות זאת על ידי החבורות.

החבורות הותאמו לנוחיות הלומדים בדרכים, אך גם ללומדים בבית או בבית המדרש, ולמאזינים בעת קריאת התורה. כך הלומדים בלכתם בדרך אינם צריכים להתפשר על הבנת הפרשה לעומק, והפורמט הקטן אינו בא על חשבון איכות הלימוד והיקפו, וזוכים לראות וללמוד דברי רבותינו הראשונים יחד עם החומש, כאשר בכל שבוע מתלווית אליהם חוברת של הפרשה הנוכחית, בבחינת 'והיתה עמו וקרא בו כל ימי חייו'.

נושאי הדף בעלון

- שיעור אצבע באגודל..... בכורות לט
- צמר לטלית מכבשים מזן מרינו..... בכורות מ
- חזיית באתרוג שאינה בולטת..... בכורות מא
- איסור עשה במראית העין ואיסור דאורייתא בחשד..... בכורות מב
- כהן הצריך למשקפים [בתי עינים]..... בכורות מג
- שליח ציבור החולה בחולי נכפה..... בכורות מד
- תפילין של יד במי שהורגל להשתמש בשמאל..... בכורות מה
- כפתור ופרח..... עמוד 5

שיעור אצבע באגודל

כתב הרמב"ם (תפילה ונשיאת כפים פט"ו ה"ד), כמה היא רביעית, אצבעים על אצבעים ברום אצבעים וחצי אצבע וחומש אצבע, כגודל, וזה האצבע שמודדים בו בכל התורה כולה הוא הגודל, והוא הנקרא בהן יד. וכ"כ עוד בהלכות שבת (פי"ז הל"ו), שהאצבע שמשערים בה בכל מקום היא רוחב הגודל של יד. וכן כתב בבית יוסף (יו"ד סי' רפג ד"ה ושיעור הגליון) שסתם שיעור אצבעות שבתלמוד הם באגודל.

והקשה הב"ח (שם ס"ג) מנין לו להבית יוסף שסתם שיעור אצבעות בגמרא הם באגודל. ועוד הקשה עליו, ממה שאמרו בסוגייתנו, שהביאו ברייתא שאצבע שאמרו היא אחד מארבעה בטפח של כל אדם, ופירש רש"י (ד"ה אחד) שהיינו אגודל. והקשו בגמרא איזו הלכה השמיעה לנו ברייתא זו. ואמר רבה, שלענין תכלת נאמרה. ומדברי הגמרא משמע שסתם אצבעות אינן באגודל, שאם לא כן מה הקשו איזו הלכה השמיעה ברייתא זו, הרי השמיעה לנו שכל סתם אצבעות שבתלמוד הם באגודל שהוא אחד מארבעה בטפח. ועל כרחק לא נאמרה בזה הלכה חתוכה ופסוקה שכל אצבע הוא באגודל, ובסוגייתנו העמידו ברייתא זו לענין תכלת וכו'. וכן הקשה גם במרומי שדה בסוגייתנו (ד"ה תנא).

ובספר ערך מלין (ערך אצבע) הקשה גם כן על הרמב"ם והבית יוסף מסוגייתנו, והוסיף להקשות מעוד מקומות שבהם נראה שהאצבע אינו האגודל, ותמה מה מקורם של הרמב"ם והבית יוסף לכך שסתם אצבע הוא אגודל. וכתב שאולי סמכו על מה שאמרו (פסחים ק"ט): ששיעור רביעית משערים באצבעות, ולפי החשבון המבואר שם הכוונה היא לאגודל, ומשם למדו שסתם אצבע היא אגודל. וכן כתב במרומי שדה (שם). עוד כתבו בערך מלין ובמרומי שדה, שנראה שהרמב"ם לא פירש קושיית הגמרא בסוגייתנו כפי שפירש הב"ח, באיזו הלכה כיוונו לומר שסתם אצבע היא אגודל, אלא הקושיא היא על איזו משנה או ברייתא נשנית ברייתא זו, שלשון הברייתא היא 'אצבע שאמרו', ועל כך הקשו באיזו משנה וברייתא נזכר שיעור אצבע. ולעולם האגודל הוא שיעורו של כל אצבע שבתורה.

אמנם בחכמת אדם (כלל יד ס"ג) כתב, כל מקום שנזכר אצבעות צריך עיון אם רצה לומר אצבע פשוט או רוחב אגודל, והביא שבפרי חדש (יו"ד סי' נו סק"ז) כתב בשם הרמב"ם (ספר תורה פ"ט ה"א), שאצבע האמורה בכל מקום הוא אגודל, וכתב בחכמת אדם שאין כן כוונת הרמב"ם.

ובשו"ת הרב"ז (ח"א סי' צז) הביא בשם הים של שלמה (חולין פ"ד סי' טו) שהביא בשם מהרי"ל, ששיעור באצבע ולא באגודל, וכן ביאר דבריו בפרי מגדים (יו"ד סי' נו שפ"ד סק"ז). ותמה עליהם הרב"ז, איך נעלמו מהם דברי הרמב"ם שכתב בפירוש בכמה מקומות ששיעור סתם אצבע הוא באגודל. אמנם בשו"ת טוב טעם ודעת (מהדו"ת סוס"י קצב) הביא השואל בשם מהרש"ל, שדי לשער באצבע פשוט ואין צריך לשער באגודל. והשיב לו המהרש"ק, שיפה אמר בזה להקל לצורך שבת או במקום הפסד מרובה. וכתב הרב"ז, שאף על פי שברמב"ם מפורש שמשערים את האצבע באגודל, מכל מקום כדאי הם המהרי"ל וסייעתו לצרפם על כל פנים לסניף עם צדדי היתר אחרים.

צמר לטלית מכבשים מזן מרינו

במשנה מבואר שכבשים שהיה הזנב שלהם קצר הרי זה מום הפוסל לקרבן, ושיעורו בגדי בשתי חוליות, ואם אין לו אלא חוליא אחת הרי זה מום, ובטלה שיעור הזנב הוא שלוש חוליות, ואם אין לו אלא שתי חוליות הרי זה מום. ומבואר בזה שמין הכבשים שבזמן הגמרא היה להם זנב, וכשלא היה להם זנב נחשב הדבר למום.

בשו"ת שבט הלוי (ח"ח סי' רלו) נשאל, בדבר מה שמצויים שני סוגי כבשים, יש שיש להם אליה ויש שאין להם אליה והם זן המרינו, ויש לדון אם מין אחד הם ומותר להרביעם אלו עם אלו, או שמא שני מינים הם ויש בזה משום כלאים. והביא השואל מה שכתב בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ד סי' קכג), שאם יש בין שני המינים שינוי שהוא מששת ימי בראשית, יש להחשיבם מחמתו לשני מינים, משא"כ אם השינויים הם רק מסיבות מאוחרות יותר כגון שינוי מקומות. ואם כן יש לדון אם השינוי שבזנב הוא מששת ימי בראשית או מאוחר יותר.

והשיב, שעיקר הספק אינו ברור בזה, שמכיון שאין בתורה אלא שלושה מינים של בהמה טהורה, כבשים ועזים ובקר, ואנו רואים במין כבש זה את כל סימני הכבשים בדרך גידולם ובצמרם, אם כן בודאי הם ממין הכבש ולא ממין העיזים והבקר, וגם אם מין אחד הוא מן הישוב ומין אחר מדברי אין בכך כלום, וכמו שנפסק בשו"ע (יו"ד סי' רצ"ז) שהמדברי והישובי אינם כלאים זה בזה. והדבר מפורסם שמיני המדבר נשתנו הרבה ממיני הישוב, ואף על פי כן אין שינויים אלו גורמים לדון אותם כמין אחר, משום שמקום ואקלים גידולם הם שגרמו לשינויים, ואם כן נראה שכן הוא גם בכל מיני הכבשים, כיון שעל כרחק כולם ממין הכבשים וכולם מין אחד הם.

אך כתב בשבט הלוי, שיש לומר שלענין קדשים יהיו נידונים כמין אחר, כיון שיש חיוב בהקרבת האליה, ואם כן יש לומר שכבשים שאין להם אליה אינם כשרים להקרבה, כיון שאי אפשר לקיים בהם מצות הקרבת האליה. ומכל מקום אף אם לענין קדשים נחשב מי שאין לו אליה כמין אחר, לענין חולין נראה פשוט שמין אחד הם לענין כלאים.

ובתשובות והנהגות (ח"ה סי' ז) נשאל, בדבר מה שרוב הצמר שבזמנינו עושים אותו מכבשים מזן מרינו שאין להם אליה, ולכאורה כיון שאין לו אליה הרי הוא מין כבש אחר, ולא מין הכבשים המוזכרים בתורה, ואם כן לדעת השו"ע (או"ח סי' ט"א) שסובר שאין חייב בציצית מן התורה, אלא בגד פשתים או של צמר רחלים, אבל בגדי שאר מינים אין חייבים בציצית אלא מדרבנן, אם כן אין מקיימים מצות ציצית מן התורה בצמר כבשים של זמנינו.

וכתב, שנראה שאין חשש בדבר, שאין זו גזירת הכתוב שצריך צמר מכבש, אלא שסוג צמר טוב הוא של כבשים, וזהו סתם צמר וכיון שיש שם כבש גם על סוג מרינו, ובפרט שאין טיב הצמר אצלו שונה משאר צמר כבשים [ואדרבה צמרו עדיף מצמר שאר כבשים], אין להחמיר לפוסלו, והמחמיר הוא מהמתמיהים. ואין לפקפק חלילה במה שכל בני ישראל נוהגים בו כדן צמר.

יום ראשון כט כסליו

זכורות מא

חזזית באתרוג שאינה בולטת

כתב בשו"ע (או"ח סי' תרמח ס"ט, יג), אתרוג שעלתה בו חזזית בשנים או בשלושה מקומות, או שעלה על רובו, או שעלה על חוטמו, הרי הוא פסול. וחזזית הוא כמו אבעבועות, ויש בו ממש שמקומו ניכר במישוש שהוא גבוה מאתרוג.

וכתב המבי"ט (ח"ג סי' מט), שאין החזזית פוסלת אלא כשנולדה מעצמות האתרוג, אבל מה שנעשה מקומו עקום ואדום כיון שעוקצים אותו קוצים כשהוא גדל באילן הרי זה כשר, וכן פסק במג"א (ס"ק יט).

והקשה באליה רבה (שם ס"ק טז) שבאגודה (סוכה סי' כד) כתב, שהחזזית הוא מה שהדרך לגדול במקום שהאתרוג שוכב על קוצים, והרי באופן זה לא נולדה החזזית מעצמות אתרוג, ואף על פי כן פסול הוא. ובברכי יוסף (שם ס"ב) חשב לדבריו להלכה, שגם בחזזית שנעשה מקומו עקום ואדום מחמת קוצים הרי זה פסול.

ובשערי תשובה (ס"ק כב) כתב, שעיקר החילוק בזה אינו אם נעשה מחמת האתרוג עצמו או מחמת דבר אחר, אלא אם בולט מגוף האתרוג או לא, וכוונת המבי"ט היא שאם אין החזזית בולטת אלא רק נשתנה מראה האתרוג ונעשה אדום, כמו שמצוי על ידי קוצים, אין זו חזזית הפוסלת. ודברי האגודה הם באופן שהקוצים גרמו לחזזית להיות בולטת, ובאופן זה מודה המבי"ט שהיא חזזית הפוסלת.

והוכיח כן מעיקר שם חזזית, שתרגום 'ילפת' (ויקרא כא כ) הוא חזון, ואמרו בסוגייתנו, ילפת זו חזזית המצרית, ואמר ריש לקיש למה נקרא שמה ילפת, שמלפפת והולכת עד יום המיתה. ומבואר שעניינה של החזזית הוא דבר הדבוק ועומד, שבמומין הוא המום הדבוק והולך עד יום המיתה, והרי אין שייך ענין דבוק אלא בדבר הגבוה ובולט קצת, שנראה כאילו הוא דבוק עליו, אבל אם הוא שווה בגובה לכל האתרוג אינו נראה כדבוק ואינו אלא שינוי מראה, ואין שמו ילפת וחזזית.

אמנם בפסקי מהרי"ץ (הל' לולב סי' נקט), שהארחות חיים (לולב סי' טז) מסתפק בענין חזזית שאינה בולטת, ותלה דין זה במחלוקת הראשונים בפירוש חזזית, לדעת רש"י הוא כעין אבעבועות, ואם כן אינו פוסל אלא כשהוא בולט כמו אבעבועות.

ויש מפרשים שהוא מלשון ילפת, ולדעתם גם כשאינו בולט הרי הוא פוסל. והוא היפך דברי השערי תשובה, שנקט שפירוש תיבת ילפת הוא שבולט, ולפי פירוש זה גם כן אין החזזית פוסלת אלא כשהיא בולטת. ולמעשה במשנה ברורה (שם ס"ה) כתב כדעת רוב הפוסקים, שאין החזזית פוסלת אלא כשהיא גבוהה משאר האתרוג.

לרישום ועדכון שיעורי תורה ניתן לשלוח

פקס ל: 03-543-5757

יום שני ל כסליו

זכורות מז

איסור עשה במראית העין ואיסור דאורייתא בחשד

כתב הרמב"ם (ממרים פ"א ה"ב), שכל הדברים שאמרו חכמים, בין הדברים שלמדו אותם מפי השמועה והם תורה שבעל פה, ובין הדברים שלמדום מפי דעתם באחת מן המדות שהתורה נדרשת בהן, ונראה בעיניהם שדבר זה כך הוא, ובין הדברים שעשאו סייג לתורה לפי מה שהשעה צריכה, והן הגזירות והתקנות והמנהגות, בכל אחד ואחד מאלו השלשה דברים מצות עשה לשמוע להן, [שנאמר (דברים יז י) 'ועשית על פי הדבר אשר יגידו לך'], והעובר על כל אחד מהן עובר בלא תעשה, הרי הוא אומר (שם יז יא) 'על פי התורה אשר יורוך', אלו התקנות והגזירות והמנהגות שיוורו בהם לרבים כדי לחזק הדת ולתקן העולם, 'ועל המשפט אשר יאמרו' (שם) אלו דברים שילמדו אותן מן הדין באחת מן המדות שהתורה נדרשת בהן, 'מכל הדבר אשר יגידו לך' (שם) זו הקבלה שקבלו איש מפי איש. ומבואר שלדעת הרמב"ם כל העובר על דברי חכמים עובר בעשה ובלא תעשה.

והקשה בציונים לתורה (כלל י) על הרמב"ם מהמבואר בסוגייתנו, שהפרש שבין מום הפוסל בכהנים משום שאינו שווה בזרעו של אהרן, לבין מום שאינו אלא משום מראית העין כגון מי שנשרו ריסי עיניו, הוא לענין איסור עשה, שרק כהן שאינו שווה בזרעו של אהרן עובר בעשה אם עבד, אבל אם אין בו אלא משום מראית העין לא עבר בעשה. ולכאורה לפי דעת הרמב"ם שבכל איסור דרבנן עבר בעשה, גם במראית העין עבר בעשה משום 'ועשית על פי הדבר', כיון שיש בו על כל פנים איסור דרבנן.

והוכיח מכאן, שבאיסור מראית העין אין אלא איסור דרבנן גם לפי דעת הרמב"ם, ולא אמר הרמב"ם שעובר בעשה אלא בגזירות ותקנות חכמים, אבל מראית העין אינה גזירה אלא חומרא בעלמא, משום שנראה כבעל מום והרי הוא כמזלזל באיסור, שאינו חושש אם יאמרו עליו שהוא עובד בהיותו בעל מום, או שהוא בזיון לקרבן אם העובד מאוס למראית העין וכמו שמשמע ברש"י, ובין כך ובין כך אין כאן חשש שיבואו לידי איסור דאורייתא, ולכן אין בו עשה של 'ועשית' ולא לא תעשה של 'לא תסור', אלא איסור דרבנן בלבד.

אך בשו"ת הרד"ך (בית יז חדר ה ד"ה ואף אם נאמר) נקט, שמה שאסור לאדם להביא עצמו לידי חשד הוא איסור דאורייתא, והוכיח כן, ממה שאמרו (שבת נג). שהטעם שציותה התורה להניח פאה בצד שדהו שהוא מקום הניכר, הוא מפני החשד שלא יחשדוהו שלא הניח פאה, ומבואר שהתורה חוששת לחשד, ומן התורה צריך לחשוש לו.

וכן כתב מהר"ח פיזארו בתשובתו שנדפסה בשו"ת הראנ"ח (מים עמוקים סי' מב), והחיד"א בעין זוכר (מערכת ח"ת אות לב) ציין לדבריהם. ולפי זה, גם מומים שחששו להם חכמים משום מראית העין יש בהם איסור דאורייתא, וחזרה הקושיא למקומה, למה אמרו בסוגייתנו שאין בהם עשה. ועיי"ש בציונים לתורה, במה שכתב בזה שרק רבי שמעון סובר כך לשיטתו שלומדים מטעמא דקרא, ואין הלכה כמותו.

כהן הצריך למשקפים [בתי עינים]

בגמרא נתבאר כמה מומים שבעינים הפוסלים בכהנים, ומבואר בגמרא שכל מחסורייתא נלמד מדוק שהוא מהמומים שנתבארו בתורה.

באילת השחר (ויקרא כא יח) כתב, שיש לעיין אם כהן שלא רואה טוב כשר לעבודה, והרמב"ם (ביאת המקדש פ"ח ה"ו) כתב, שמי שמקבץ ריסי עיניו בשעה שהוא רוצה לדקדק בראייתו הרי הוא בכלל המומים שבעין, ויש לעיין כמה השיעור של חלישות הראיה שיחשב למום. אמנם לעבוד עם משקפיים אי אפשר, אפילו אם זה לא נחשב למום, משום שזה יתור בגדים.

אך בבאר שרים (שו"ת, ח"ג סי' ב אות ו) כתב, שהנידון אם המשקפים חשובים יתור בגדים תלוי במחלוקת הראשונים, כמו שהעלה במקדש דוד (קדשים סי' לו ד"ה ובזבחים) בביאור מחלוקת רש"י ותוספות (זבחים יט), אם תפילין חשובים יתור בגדים. וביאר במחלוקתם, שרש"י סובר שכל דבר שלובשים אותו דרך מלבוש יש בו משום יתור בגדים גם אם אין לו שם בגד, ולכן לדעתו גם בתפילין של יד שייך יתור בגדים.

ולדעת התוספות, אין שייך יתור בגדים אלא במה שיש לו שם בגד, ולכן לדעתם אין שייך יתור בגדים בתפילין של יד. ומעתה לענין משקפים שהכריעו הפוסקים שיש לו דין מלבוש, ולכן מותר לצאת בו בשבת גם במקום שאין עירוב כדן מלבושים ולא כדן כלים, מכל מקום בודאי אין למשקפים שם בגד. ולכן לדעת רש"י יש בהם משום יתור בגדים, ולדעת התוספות אין בהם משום יתור בגדים.

ובשבט הכהונה (גליון ג עמ' קיח) הביא בשם בעל הדרך אמונה, שכהן שאינו רואה ראה ברורה כי אם על ידי משקפיים אינו נחשב לבעל מום, והביא ראייה מדברי הרמב"ם (ביאת מקדש שם) שמנה אחד עשר מומים בעינים ולא מנה מי שעניו כהות, ועל כרחק שאין זה מום. ונשאל מהמבואר בסוגייתנו שמחסורייתא הוא מום הנכלל ב'דוק', ופירש רש"י (ד"ה מחסורייתא) שחסרה מראייתו אבל רואה במקצת.

ומבואר שכל מי שחסרה מראייתו נלמד מדוק, שכשם שמי שיש לו דוק בעינו הרי הוא בעל מום, הוא הדין לכל מי שחסרה ראייתו, וא"כ לכאורה כל מי שיש לו משקפיים הרי הוא בעל מום, ואף שע"י המשקפיים הוא רואה, סוף סוף גופו בעל מום. והשיב לו, שלא כל חסרון כל דהו נכלל בכלל מחסורייתא. ועל פי זה מי שכמעט אינו רואה בלי משקפיים הרי זה מום. ועיי"ש שצידד [המתבר], שאפשר שאין בכלל מום הדוק אלא כשחסרון הראיה נגרם על ידי דבר אחר כעין דוק, ולא בכל מי שעניו כהות מלראות.

ובכליל תפארת, הנדפס בסוף באר משה (ירושלימסקי, ח"ב, סי' סד ד"ה הנני עומד) דן הרב זלמן אסטראווסקי שוחט דאלאגאראד בענין שוחט שצריך למשקפים כדי לראות, ובתוך דבריו כתב בפשיטות, שבכל המומים הפוסלים בכהנים לא מצינו לפסול כהן לעבודתו ע"י שרואה ע"י בתי עינים.

שליח ציבור החולה בחולי נכפה

בשו"ת חתם סופר (יו"ד סי' ז) נשאל בדבר שליח ציבור מומחה זקן ורגיל, שכל המדות שמנו חז"ל מצויות בו, וקולו ערב בנעים זמירות, אך לפרקים נכפה רחמנא לצלן בחולי הנופל, וברוב הפעמים תקפו חליו בבית הכנסת בתפלת שחרית, ושפטו הרופאים שבא לו מחולשת לבו שלא טעם כלום בבוקר, ואז גורם רעש ורעדה בכל הקהילה.

ונשאל אם ראוי להיות שליח ציבור ובפרט בימים הנוראים, שאין לך מום גדול מזה, שהרי נכפה פסול לעבודה וכמבואר במשנתנו, וכבר כתב במגן אברהם (סי' נג סק"ח) שמי שנפלו זרעותיו אינו ראוי להיות ש"ץ כיון שזהו מום הפוסל בכהנים, וגם יש לחשוש בו משום 'הקריבהו נא לפחתך' (מלאכי א ח) [ראה לעיל (מא.)], וטעמים אלו שייכים גם בחולי נכפה, ואם יארע החולי בעמדו לפני המלך אין לך בזיון גדול מזה. וצידד השואל שאפשר שיש לרחקו מבית הכנסת לגמרי ולא רק שלא יעבור לפני התיבה, מפני רכי הלב וקטנים שישתכנו ח"ו בראותם נכפה כזה נופל על הארץ בחליו.

והשיב החתם סופר, שבודאי לא כל הפוסלים הפוסלים בעבודה פוסלים בש"ץ, שאם כן יהיה איטר פסול לש"ץ וזה לא שמענו מעולם, ומום הנכפה הפוסל בכהנים אפילו בשעת בריאותם, הוא כיון שיש חלישות בגופו, וחלישות זו היא מום, אבל לש"ץ אין לפסול מטעם זה בשעת בריאותו, שהרי אנו רואים שאפילו לפני מלכים יתייבבו חולים אלו, וידענו שבחצרות המלכים וטירותיהם עומדים ומשמשים חולים כאלו בשעת בריאותם כגבורי חיל, ואם כן אין לפסלו מלהיות שליח ציבור.

ובדבר מה שכתב הרב השואל, שכיון שאין לו זמן קבוע לחוליו יש לחשוש שיפול בשעת התפילה בעודו מדבר לפני הקב"ה, ודבר זה מגונה הוא אף לפני מלך בשר ודם, וכל שכן לפני הקב"ה. הרי הרופאים שפטו שחולשתו נגרמה ממה שלא אכל לפני התפילה, ואם כן בראש השנה יאכל מעט קודם הליכתו לבית הכנסת שהוא קודם אור היום, ויחזק לבו להתפלל, ואם לא די לו בכך יקדש על היין אחר תפלת שחרית קודם תקיעת שופר מיושב, ויסעד ויתפלל לפני ה'.

ועליו נאמר (תהלים לד יט) 'קרוב ה' לנשברי לב' והקב"ה משתמש בכלים שבורים, שהרי איננו כלי שבור כסומא או יד ורגל קטועים המאוסים וכמו שכתב המגן אברהם, שהרי בשעת בריאותו לפני מלכים יתייבב, ולבו שבור בקרבו, והוא יקרא וה' יענהו, ובזכות זה ישמע ה' קול תפילת כל הקהילה, כי יחוסו על עניו ויגיעו וביתו, וה' ירחם על בניהם גם כן.

אך ביום הכפורים שהוא יום הצום והנורא, אי אפשר להתיר לו להתפלל מוסף כדינו, אך יחליפו תפילתו לתפילת כל נדרי, ויעמוד אחר תחתיו למוסף. וטוב שיעמוד בחדר הסמוך לבית הכנסת ויתפלל שם עם הציבור, ולא יהיה ח"ו למכשול לעם אם חלילה יארע לו חולי נפילה באמצע התפילה.

תפילין של יד במי שהורגל להשתמש בשמאל

בדברי יואל (או"ה ס"ג) נשאל, בדבר מי שנולד ככל אדם השולט בימינו, אך בהיותו ילד בן שנתיים נשפך לו חמין על זרועו ונכוותה ידו הימנית, ואחר טיפול של כמה חדשים נתרפא הפצע ונשארה לו צרבת על רוב זרועו, ועל ידי זה נחלשה ידו הרבה, ולמרות שניסו להרגילו לאכול ולכתוב בימין היה אוכל וכותב בשמאל כאיטר, וכשהגדיל הסתפקו באיזה יד יניח תפילין, אם דינו כאיטר כיון ששולט בשמאלו ויניח תפילין בימין כל אדם, או שמא כיון שנולד ככל אדם ונעשה איטר רק מחמת חולי בימינו, אינו נידון כאיטר, וצריך להניח תפילין בשמאל כל אדם.

ושורש הנידון, במה שהביא במגן אברהם (סי' כז סק"ט) בשם המרדכי (ה"ל תפילין יג ע"ג), שנחלקו הראשונים במי שהרגיל עצמו לעשות איטר אם דינו כאיטר שנולד כך, וכתב בדגול מרבבה שאף החולקים וסוברים שאינו נידון כאיטר, הוא כיון שהרגיל עצמו כך מרצונו, וכיון שמרצונו עשה כן אין זה כלום, אבל אם מן השמים הרגילוהו כיון שנולד לו חולי בימינו וניטל ממנו הכח, ולכן צריך לעשות כל מלאכתו בשמאל, בודאי דינו כאיטר גמור. אך בפרי מגדים (סי' תרנא א"א סק"י) משמע שחולק על הדגול מרבבה, וכמו שכתב בביאור הלכה (סי' כז ס"ו ד"ה ואיטר), אלא שמכל מקום הכריע שאפשר לסמוך על הדגול מרבבה, כיון שאפילו כשהרגיל עצמו מרצונו העיקר כדעת הסוברים שנחשב איטר.

והרב השואל צידד, שמחלוקת הראשונים שבמרדכי תלויה במחלוקת האמוראים בגמרא (מנחות לו.), בטעם הדבר שהנחת תפילין היא בשמאל, ר' נתן אומר שלמדוה ממה שהוקשה קשירת התפילין לכתביה, מה כתיבה בימין אף קשירה בימין, וכיון שקשירה בימין הנחה בשמאל היא. ורב אשי אמר 'ידכה' כתיב (שמות יג טז), ודורשים כאילו נכתב 'יד כהה', שהיא בשמאל. ולדעת ר' נתן הולכים אחרי היד שבה כותב עכשיו בפועל, ואם הרגיל עצמו לכתוב בשמאל צריך לקשור בה את התפילין ולהניחם על יד ימינו, אך לדעת רב אשי הולכים אחרי היד שהיא כהה בעצם, וכיון שבעצם יד שמאלו היא הכהה, מניח עליה תפילין, אף על פי שהרגיל עצמו להשתמש בימין, שההרגל אינו משנה את הגדרת היד הכהה.

ועל פי זה כתב השואל, שצדקו דברי הדגול מרבבה, שמי שנחלשה יד ימינו מחמת מחלה ונעשתה על ידי כך יד כהה באמת, וידו השמאלית נהיתה היד החזקה, הרי הוא מניח את התפילין על יד ימינו הכהה לדברי הכל.

ודחה הדברי יואל סברא זו מכח סוגייתנו, שאין לומר שעל ידי שנחלשת יד ימין נעשית יד שמאל חזקה ביותר, שלפעמים הוא להיפך, שהרי בסוגייתנו נחלקו רבי ורבנן במי ששולט בשתי ידיו אם הוא מום הפוסל בכהנים, רבי פוסל, משום שסובר שהסיבה ששולט בשתי ידיו היא כיון שהוכחשה ידו הימנית, וחכמים סוברים שאינו מום משום שהסיבה ששולט בשתי ידיו היא כיון שנוספה בריאות בידו השמאלית.

ואם נאמר שבכל האופנים שיד ימין נחלשת מתחזקת היד השמאלית וכן להיפך, הרי אין שום מקום למחלוקתם, כיון שגם אם בתחילה נוספה בריאות בידו השמאלית, הרי מתוך כך נחלשה אחר כך ידו הימנית, והרי זה מום. וכתב שאין להאריך בדבר זה התלוי בענייני טבעיות שאין אנו בקיאים בהם כל כך, ועכ"פ זה ודאי שלא כל העניינים שוים.

דכל יתיר כנטול דמי

כתיב (בראשית לג יא) 'כי חנני אלקים וכי יש לי כל', וכתב בספר נחקד"ו שעשו אמר יש לי רב דהיינו כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה, וזה שאמר יעקב אבינו ע"ה 'כי חנני אלקים', והנה לכאורה קשה הלא גם יעקב אבינו ע"ה אמר 'וכי יש לי כל'. אמנם יש לומר דהנה הרשעים מחמת שהם רוצים בכל עת בהמותרות ואין מספיק להם מה שיש להם, לכן אמר יש לי רב וכל יתיר כנטול דמי, ולכן בכל עת יחסר להם, אבל יעקב אבינו ע"ה אמר 'כי חנני אלקים וכי יש לי כל', דזה הוא עבודתי להיות לי מדת ההסתפקות וזה נקרא כל, ולכן לא יחסר לי אם אתן לך ולכן תקבל ממני.

(אך פרי תבואה, וישלח)

ילפת זו חזוית המצרית ואמר ר"ל למה נקרא שמה ילפת שמלפפת והולכת עד יום המיתה

במכה הששית נאמר (שמות ט ט) 'והיה על האדם ועל הבהמה לשחין פורה אבעבועות', ודיבור הששי הוא לא תרצה, איתא בגמרא ילפת זו חזוית המצרית ואמר ר"ל למה נקרא שמה ילפת שמלפפת והולכת עד יום המיתה וכו', דמצרים יבש מבפנים ולח מבחוץ. הקב"ה שלם להם מזה כנגד מזה, כנאמר 'ועיבידו מצרים את בני ישראל בפרך' בפה רך (סוטה יא); מבחוץ, ומבפנים אכזריות נמרצה, יבש היה לבם של המצרים בלא שום לחלוחית של רחמנות אך מר כמות, הכה אותם הקב"ה בשחין יבש מבפנים ולח מבחוץ שלא יוכל להרפא לעולם, והם עברו על לא תרצה לשחוט ולהשליך ילדי ישראל ליאור, ואת ישראל היו מחרפין ומכיין אותם ופוגעין בהם (תדב"א רבא פכ"ג) כלומר ממיתין אותם, שלח להם הקב"ה חזוית המצרית שהיה מלפפת והולכת עד יום מיתתם.

(באר חיים מרדכי, הגדה של פסח)

מן הצאן להוציא את המוקצה

יש לומר, כי ידוע צאן לא נמצא בלשון רבים, רק 'שתי הצאן' (ישעיה ז כא) 'ומאה צאן' (מלכים א' ה ג), ומהאי טעמא נקראים ישראל בשם צאן דכל ישראל כגוף אחד ובלשון יחיד, וכן כנודע הצאן מחזיקים והולכים תמיד ביחד, ויש לומר זהו 'ואתן צאני אדם אתם', כי גם שם אדם לא נמצא בלשון רבים. זהו שנאמר 'מן הצאן', רצה לומר להיות הכלל ישראל כמו הצאן כאיש אחד, ופירשו חז"ל להוציא את המוקצה, היינו הנבדל ופורש עצמו מן הצבור.

(דברי ישראל, ויקרא)

אמר רבי יהושע בן לוי לא יהיה בך עקר מן התלמידים

יש לומר, דהנה אמרו חז"ל (נדרים פא.) הזהרו בבני עניים שמהם תצא תורה, הרי לכאורה שהתורה מצויה במקום עניות משא"כ וישמן ישורון ויבעט ר"ל, ועל זה הבטיח אעפ"י שתהיו מבורך בהכל, בכל זאת לא יהיה בך עקר בתלמידים, ותצא תורה גם כשיהיו עשירים, ותזכו לשתי שולחנות תורה וגדולה במקום אחד.

(תפוחי חיים, עקב)

מאיוס את הפרשה

חדש מעוז והדר!

חוברות מקראות גדולות

יצירה מהפכנית!

כל פרשה על שלל מפרשיה בחוברת נפרדת

255 ₪
בלבד

במקום 879 ₪

המבצע עד זאת חנוכה!

115 ₪
דמי חנוכה

להגדיל תורה ולהאדירה

להשיג בחנויות הספרים המובחרות
מוקד הזמנות: 1800-22-55-66